

УДК 621.3:339.84

**РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ
ВИДАВНИЧО-ПОЛІГРАФІЧНОГО КОМПЛЕКСУ***Г.Р. Коpecь*

Обґрунтовується актуальність і необхідність енергозбереження, впровадження енергозберігаючого обладнання та проведення енергоощадливих заходів на підприємствах видавничо-поліграфічного комплексу. Розглядаються проблеми нормування енерговитрат на підприємствах.

In this article actuality and necessity of energy saving, application of energy saving equipment and conduction of energy saving measures in enterprises of publishing and printing industry are substantiated. Problems of energy cost norm setting are reviewed.

Забезпечення потреб України в енергоресурсах у сучасних умовах суттєво скоротилося, на що вплинули такі фактори, як:

- політична та економічна незалежність України;
- зміни на міжнародних ринках енергетичних ресурсів;
- імпортування Україною значної частини енергоресурсів.

Сьогодні наша держава перетворилася з експортера в імпортера енергоресурсів. Близько 55% енергоносіїв Україна змушена імпортувати. Майже 85% необхідної кількості нафти ввозиться з Росії, а 80% потреб газу покривається за рахунок імпорту з Росії та Туркменістану [1, с.114]. Отже, актуальність проблеми енергозбереження зумовлена об'єктивними причинами значного скорочення кількості паливно-енергетичних ресурсів в Україні, суттєвого підвищення плати за них.

Основними проблемами електроенергетичного комплексу є спрацювання основних фондів, слабка реструктуризація компаній, неплатежі за поставлену електроенергію, потреба в значних інвестиціях і закритість цього ринку для солідного інвестора. Таким чином, палива та енергії в нас стає все менше, а українські надра не забезпечують потребу в паливі навіть наполовину. На жаль, паливо вже ніколи не буде дешевим, держава розраховується за нього валютними коштами [4, с.29]. Його вартість стає важкою ношею для промислових підприємств і державного бюджету. Значна кількість енергії використовується на промислових підприємствах неефективно. Частина цієї енергії можна було б зберегти, адже це дешевше, ніж її видобувати.

Усі промислово розвинуті країни з 70-х років застосовують на практиці відповідні до національних умов закони про енергозбереження. У період енергетичної кризи 70-х років вони за п'ять – шість років на третину скоротили затрати енергоносіїв на одиницю валового національного продукту. Тому в Україні можна передбачити наявність великих потенційних можливостей для цього у найближчі роки. Впровадження об'єктивних і жорстких нормативів споживання енергоресурсів на державному й регіональному рівнях сприятиме виробництву вітчизняного енергоефективного та енергозберігаючого обладнання, розвитку високотехнологічних галузей. Разом з тим це зумовить зміни в психології та формуванні енергоощадливої поведінки працівників, що є важливою передумовою практичного здійснення енергозбереження на підприємствах.

Проте інтенсивнішому впровадженню енергозберігаючого обладнання, здійсненню енергоощадливих заходів на підприємствах України та підвищенню їх ефективності перешкоджають:

- фінансова спроможність впроваджувати лише відносно недороге (менш ефективне) енергозберігаюче обладнання, термін окупності якого складає 1–2 роки;
- нижчі в 1,5–2 рази ціни на електроенергію, ніж у країнах Західної Європи;
- нормування використання енергоресурсів „від досягнутого” із запланованим стандартним зниженням 5–10%;
- зведення енергозбереження на підприємствах до фактичного контролю за дотриманням існуючих нормативів.

Аналізуючи енерговитрати підприємств видавничо-поліграфічного комплексу (ВПК), слід відмітити, що в галузі енергоспоживання доцільні:

- впровадження певних обмежень без жорсткого адміністрування;
- розробка та впровадження дійових механізмів стимулювання підприємств за раціональне використання енергоресурсів;
- застосування санкцій за надмірне використання енергоресурсів;
- впровадження прогресивних нормативів споживання енергоресурсів;
- забезпечення об'єктивності нормативів на основі розрахунку питомих витрат енергоресурсів на конкретних підприємствах.

Аналіз питомих витрат енергоресурсів на підприємствах буде здійснюватися при проведенні енергоаудиту й державної експертизи з енергозбереження, при інспектуванні підприємств-споживачів енергоресурсів.

Аналіз енерговитрат на підприємствах ВПК показує, що при розрахунку питомих витрат енергоресурсів потрібно враховувати: реально існуючу технологію; паспортну і фактичну продуктивність обладнання; кількість одночасно працюючого технологічного устаткування; коефіцієнт використання технологічного устаткування й завантаження електродвигунів, електротехнологічного та іншого устаткування [3, с.49].

Досвід показує, що навіть однотипні підприємства різних областей України приблизно з рівними кліматичними умовами мають неоднакову величину питомого енергоспоживання. Тому визначення питомих енерговитрат дасть змогу:

- оцінювати ефективність використання енергоресурсів окремими підприємствами, галузями промисловості та народним господарством;
- прогнозувати потребу в енергоресурсах залежно від запланованих обсягів виробництва;
- оцінювати ефективність обслуговуючого персоналу підприємств шляхом порівняння розрахункових і фактичних значень питомих витрат енергоресурсів за звітний період.

При цьому слід враховувати відмінності питомого енергоспоживання й обсягів виробництва у холодну і теплу пори року, у робочі, вихідні та святкові дні, а також у денні і нічні зміни. Відмінності в питомому енергоспоживанні для окремих виробничих підрозділів (бригад, змін, дільниць) можуть досягати 5–10% і бути предметом для змагання, проведення беззатратних (організаційних) енергозберігаючих заходів. Доцільним є також проведення в цих колективах відповідного стимулювання за енергозбереження.

Орієнтація підприємств на середньогалузеві нормативи використання енергоресурсів не враховує впливу реальних обсягів виробництва та сучасного спаду його на промислових підприємствах, пов'язаного із збутом продукції та з іншими факторами. Українськими вченими запропоновано методику визначення питомого енергоспоживання з врахуванням реальних обсягів виробництва на підприємстві [3, с.51–52]. При складанні рівнянь регресії найбільш точними виявилися гіперболічна та степенева залежності. Київським підприємством „Електромеханіка” розроблено комп'ютерну програму для розрахунку питомих витрат енергоресурсів залежно від обсягів виробництва. Ця програма автоматично вибирає математичну модель, яка забезпечує найменше середньоквадратичне відхилення.

Використання математичних моделей для прогнозування питомого енергоспоживання в залежності від обсягів виробництва дозволяє прогнозувати потребу в енергоресурсах при запланованих обсягах виробництва, аналізувати результати роботи підприємств при проведенні енергоаудиту, виявляти втрати та крадіжки енергоресурсів. Дані підходи покладено в основу розроблюваного нині нормативного документа Держкоменергозбереження України „Методика аналізу та розрахунку питомих витрат енергоресурсів під час проведення експертизи з енергозбереження та інспектування споживачів енергоресурсів”.

Отже, стабілізація енергоспоживання на підприємствах ВПК буде здійснюватися на основі впровадження питомих норм енергоспоживання в промисловості (зі щорічним зниженням) і доведення його до рівня необхідної достатності, яка визначається обсягами продукції. Вона дозволить розв'язати проблему самофінансування підприємствами заходів, пов'язаних з підвищенням енергоефективності, стабілізувати роботу промислового сектора. Це сприятиме підвищенню рівня платежів за енергоносії, створивши водночас умови для їх економного використання [2, с.39].

1. Козоріз Г.Г. Шляхи подолання енергетичної кризи у сфері підприємства // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Регіональні аспекти розвитку підприємництва. Вип. VII / НАН України. Інститут регіональних досліджень. Львів, 1998. С. 113–119. 2. Кирик С., Головка С., Костін Ю. Підвищення ефективності енерговикористання // Економіка України. 2001. №3. С. 35–39. 3. Мамалыга В.М., Гаманюк Л.Е., Миколаєнко В.М., Демченко Н.А., Федосенко Д.Н., Морофьянец Б.И., Стремоухова Е.А. Удельное потребление энергоресурсов как один из инструментов оценки эффективности работы предприятий, отраслей и всего народного хозяйства // Энергетика и электрификация. 2000, № 9. С. 48–54. 4. Політика і культура. 2001. №5. С. 29.

УДК 316.74.2+316.334.23

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ОСНОВА МОТИВАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

М.М. Лукасевич

Аналізується теоретична база сучасного реформування економічної системи в Україні, розглядаються пріоритети взаємин економічної та соціальної сфер, визначається соціально-економічна основа мотиваційного механізму розвитку підприємництва.

This article analyses theoretical base of current reformation of Ukrainian economical system, examines the priorities of mutual relations of economical and social spheres, determines social and economical reasons for motivation mechanism of enterprise.

Надрукована в „Урядовому кур’єрі” [4] програмна стаття „Україна”: поступ у ХХІ ст. Стратегія економічної та соціальної політики на 2000–2004 рр.” стала після всеукраїнського обговорення теоретичною базою економічної і соціальної політики сучасної української держави. Новаційність даної „Стратегії” виявляється вже в її назві: „стратегія економічної та соціальної політики”. До цього часу в подібних програмних працях (навіть і в прагматичний радянський період) вживався термін „соціально-економічна політика”, тобто до даної епохальної праці в офіційних документах соціальне передувало економічному. Звичайно, не завжди задекларований пріоритет соціального над економічним реалізовувався на практиці, та, принаймні, у теорії він завжди був присутнім. „Стратегія економічної та соціальної політики...” взірця 2000-го року рішуче відкидає пріоритет соціального над економічним і ставить, однозначно, економіку на перше місце.

Відповідно до цього фундаментального домінування економічного над соціальним у „Стратегії” визначаються й інші пріоритети. Так, державність і національна безпека (цінності, які, звичайно, не підлягають запереченню) передують закликом „усвідомити, що найвищою цінністю сучасного цивілізаційного прогресу є людина”. Тобто і тут продовжується думка про пріоритет економічного над соціальним, вже у вигляді першості держави над особою. Проблема взаємин держави з особою однозначно розв’язується на користь першої. Коли ще врахувати, що саме поняття „прогрес”, яке вживається в даному висловлюванні авторів „Стратегії”, є проблематичним до визначення (конкретне пояснення, що розуміється під тим словом у „Стратегії”, відсутнє), бо в сучасній соціології, економічних науках і філософії існують сотні різних, часто зовсім протилежних, визначень терміну „прогрес”, напрошується висновок, що у цій праці людина є цінністю абстрактною.

Послідовність авторів „Стратегії” спостерігається і в подальшому висловлюванні: „базовою основою нашого подальшого розвитку є європейський вибір, відданість України загальнолюдським цінностям, ідеалам свободи та гарантованій демократії”. Конкретних визначень, що розуміється під „європейським вибором”, „ідеалами свободи” та „гарантованою демократією”, у праці немає, як і згадки про дійсну базову основу розвитку України, – українську національну культуру”.

Ця послідовність доходить до свого апогею в отождненні соціального й економічного аспектів у вжитому терміні „інновація”. В економіці – це впровадження нових форм організації праці, тоді як в соціології, наприклад, за визначенням Р.Мертон, це форма пристосування індивіду, коли мета виправдовує засоби.